

نقش رودخانه قزل اوزن در توسعه منطقه خلخال

تایماز نظمی

مقدمه

همواره رودخانه‌ها بعنوان بخشی از ثروتهای طبیعی و ملی هر منطقه، منشاء خیر و برکت برای آن منطقه بوده و نقش بسزایی در توسعه جوامع بشری دارند. ایجاد مناطق مسکونی در حاشیه رودخانه‌ها و بهره برداری‌های مختلف از آنها نشان از اهمیت استراتژیک این موهبت الهی می‌باشد.

رودخانه مهم و پرارزش قزل اوزن دارای پتانسیل عظیمی در زمینه‌های مختلف اقتصادی چون انتقال آب، کشت و صنعت، ساخت سد، معادن، توسعه باغات ارگانیک، جاذبه‌های گردشگری و... می‌باشد. به علت وجود اقلیمهای متفاوت و منابع غنی آب و خاک از اهمیت بسیاری برخوردار می‌باشد. ولی تاکنون جز تخریب اراضی حاشیه رودخانه، سودی برای اهالی منطقه و روستاهای حاشیه آن نداشته است. لذا بایستی با ایجاد زیر ساختهای مورد نیاز به این امر مهم اقدام گردد.

در این مقاله ضمن آشنایی با این رودخانه بعد از تشریح وضعیت کنونی آن، پیشنهاداتی جهت استفاده بهینه از آن برای توسعه و عمران منطقه خلخال (شامل شهرستان‌های خلخال و کوثر) ارائه شده است.

آشنایی با رودخانه قزل اوزن

رودخانه قزل اوزن با 660 کیلومتر طول یکی از طولانی‌ترین رودخانه‌های ایران است که از کوه‌های چهل چشمه دیواندره کردستان سرچشمه گرفته و پس از گذر از استانهای مختلف و پس از عبور و دور زدن از ارتفاعات قافلانکوه وارد منطقه خلخال می‌شود. سپس بعد از دریافت رودخانه‌هایی چون آریا چایی، هیروچایی، شاهرود و... از بخش خورش رستم جنوبی وارد استان زنجان می‌شود.

این رودخانه در مسیر خود یک اکوسیستم پراهمیتی بوجود آورده و در نهایت به دریای خزر می‌ریزد. ترکان این رودخانه را برای نشان دادن بزرگی و عظمت آن قزل اوزن نامیده اند. قزل اوزن از دو واژه ترکی "قزل" به معنی سرخ و "اوزن" به معنی آب و رود ترکیب شده است که ظاهراً باید معنی رود سرخ و یا آب سرخ داشته باشد.

مساحت این رودخانه 64 هزار کیلومتر مربع می‌باشد کل پتانسیل آبی این حوزه 7/3 میلیارد متر مکعب می‌باشد. حوزه آب ریز رودخانه قزل اوزن، بین هشت استان شامل اردبیل، زنجان، قزوین، گیلان،

آذربایجان شرقی، همدان، تهران و کردستان قرار دارد. که هر کدام از این استانها می توانند سهمی مشخصی را که هنوز مستند نشده است، برداشت نمایند.

بر اساس آمار ارائه شده، سهم منطقه خلخال از این حوزه از نظر مساحت 6/2 درصد یعنی چهار هزار کیلومتر مربع و از نظر تولید آب 7/5 درصد معادل 545 میلیون متر مکعب است که بین مختصات جغرافیایی حدود 48 درجه تا 4855 طول شرقی و 3705 تا 3755 عرض شمالی واقع شده است.

تشریح وضعیت امروزی قزل اوزن در منطقه خلخال

شاید به جرات بتوان گفت یکی از محدود نقاطی از این رودخانه که بکر و دست نخورده باقی مانده است حاشیه این رودخانه در منطقه خلخال و کیوی می باشد و تاکنون جز تخریب اراضی حاشیه رودخانه، سودی برای اهالی منطقه و روستاهای حاشیه آن نداشته است.

تامین قسمت ناچیزی از آب کشاورزی مورد نیاز روستاهای مزرعه و نمهیل، آنهم به روش سنتی و قسمتی از آب شرب مورد نیاز هسجین و روستای کزج تنها سهم منطقه از این رودخانه می باشد.

با توجه به اینکه 95 کیلومتر از رودخانه قزل اوزن در منطقه خلخال قرار دارد. از یک طرف سالانه حدود چهار میلیارد مترمکعب آب از طریق این رودخانه وارد منطقه خلخال می شود. که به علت سهل انگاری مسئولین ذیربط و عدم استفاده بهینه از این پتانسیل عظیم، بدون هیچ استفاده ای از آن خارج می شود. از طرف دیگر سالانه بیش از پانصد میلیون متر مکعب آب خود منطقه خلخال هم از طریق رودخانه قزل اوزن از منطقه خارج می شود. ولی حتی یک سد بتنی یا خاکی جهت جلوگیری از هدر روی این رودخانه و استفاده بهینه از آن وجود ندارد. همچنین به علت عدم مدیریت آب، منطقه در نیمه اول سال با کمبود آب مواجه هست و در نیمه دوم سال از مازاد آب برخوردار می باشد. بطوریکه از اول خرداد ماه تا آخر شهریورماه به علت ناکافی بودن آبهای جاری جهت آبیاری اراضی، کشاورزان مجبور به تقسیم و نوبت بندی آب می باشد و با شروع فصل پائیز به جهت پایان یافتن کار کشاورزی آب کلیه رودخانه ها رها شده و تا خرداد ماه بعد به طرف رود قزل اوزن بدون کمترین استفاده سرازیر می شوند.

بعلت ارتفاع نسبتاً زیاد روستاهای اطراف آن، استفاده از آب برای اغلب روستاها به روش سنتی میسر نمی باشد و همچنین دشت ها و اراضی کشاورزی بسیار زیادی در حواشی رودخانه خروشان قزل اوزن وجود دارند که تاکنون از وجود این نهر بهره نبرده اند. در روستاهای مشکول، دایی کندي، منامین، کمر، سوجاهرو، کجل و... در اطراف رودخانه مناطقی تحت عنوان " چم " قرار گرفته که برای پرورش ماهی، ایجاد کشت و صنعت، توسعه باغهای ارگانیک و غیره بسیار مناسب می باشد ولی تاکنون به جزء چراگاههای دامداران استفاده دیگری از آنها نمی شود.

در بخش خورش رستم و در اکثر روستاهای آن مشکل آب آشامیدنی در حد بسیار نگران‌کننده وجود دارد و مردم منطقه به عنوان تشنگان لبه چشمه نظاره‌گر عبور آبهای خروشان چون قزل اوزن از اراضی ملی خود می‌باشند ولی نمی‌توانند کوچکترین بهره را از آن ببرند. اهالی روستاهائی چون منامین، گهراز، نساز، سوجاهرو، ایسبو، نمهیل و ... از آب آشامیدنی سالم به عنوان ابتدایی‌ترین حق انسانی محروم بوده و با مشکلات جدی جهت تامین آب شرب مواجه می‌باشند. در حالیکه می‌توان با امکانات حداقلی چون پمپاژ مشکلات این مناطق را حل نمود.

منطقه خلخال (شامل شهرستان‌های خلخال و کوثر) دارای اراضی کشاورزی به وسعت بیش از 81 هزار هکتار می‌باشد. با توجه به قابلیت‌های باغی و دامی منطقه، بزرگترین مشکل کشاورزان، دامداران و باغداران کمبود آب است که طبق مطالعات علمی بعمل آمده نیاز آنها حدوداً "810 میلیون مترمکعب می‌باشد. در حالیکه آب برداشتی توسط انهار سنتی برای اراضی آبی آن حدود 110 میلیون مترمکعب در سال می‌باشد در نتیجه به 700 میلیون مترمکعب آب بیشتر برای آبیاری بهینه و تبدیل اراضی دیم منطقه به آبی نیاز می‌باشد. رودخانه قزل اوزن می‌تواند در تامین بسیاری از نیازهای آبی منطقه مورد استفاده قرار گیرد و بقیه هم از روشهایی چون مهار نزولات آسمانی و ... قابل تامین می‌باشد. که در صورت استفاده بهینه از رودخانه قزل اوزن زمین‌های دیم کشاورزی در منطقه به طور کامل سیراب می‌شود. عدم راه ارتباطی مناسب در حاشیه رودخانه قزل اوزن استفاده از منابع عظیم معدنی و طبیعی موجود در حاشیه این رودخانه را بلااستفاده کرده است.

نقش قزل اوزن در توسعه و آبادانی خلخال

منطقه خلخال دارای پتانسیل‌های بالقوه زیادی جهت توسعه و آبادی می‌باشد که هنوز بصورت بالفعل در نیامده‌اند. یکی از این پتانسیل‌ها، رودخانه پرخروش قزل اوزن می‌باشد. شاید اگر گفته شود این رودخانه به تنهایی می‌تواند بسیاری از مشکلات مربوط به آبادانی خلخال، رفع بیکاری و توسعه اشتغال را به همراه داشته باشد حرف گزافی نباشد.

با توجه به وجود حدوداً 14 هزار نفر بیکار در خلخال و کیوی و روند رو به رشد مهاجرت ناشی از معضل اشتغال در منطقه، استفاده بهینه از رودخانه قزل اوزن و بهره‌مندی هزاران هکتار از اراضی بی‌آب شهرستان‌های خلخال و کوثر از آن را می‌توان برای حل بخشی از مشکل اشتغال مفید دانست.

کارگروه اشتغال و سرمایه‌گذاری استان اردبیل صنعت کشاورزی و توریسم را به عنوان دو اصل اساسی توسعه استان اردبیل و منطقه خلخال قرار داده‌اند که در هر دو مورد رودخانه قزل اوزن می‌تواند بسیار مثرتر واقع شود.

1- توسعه راهها، شاهراه توسعه منطقه خلخال

همانگونه که همگان اذعان دارند مشکل اصلی عدم توسعه و آبادانی خلخال عدم وجود راههای ایمن، مناسب و استاندارد می‌باشد. در مناطق گردشگری هم نبود زیر ساختها و امکانات رفاهی و تفریحی و مهمتر از همه نبود جاده دسترسی از اهم مشکلات می‌باشد. خلخالیها از یکصد سال پیش به اهمیت استراتژیک راهها پی برده و همراه در خواسته‌های خود از حاکمان وقت، ایجاد راه را خواسته اند. بطور مثال در روزنامه اطلاعات به شماره 419 بتاريخ 1306/11/10 آمده است "در خلخال بر اثر برف زیاد و شدت کولاک 32 نفر از اهالی خلخال و گرمرود در گدوک مجره تلف شدند و حکومت خلخال به وزارت داخله نامه‌ای ارسال کرده و تقاضای تسطیح راه‌های مذکور را نمود" (نقل به مضمون)

اکنون وقت آن رسیده جاده فیروزآباد- سرخ آباد- لوشان باردیگر مورد توجه قرار گیرد و دسترسی به منابع طبیعی و معدنی قزل اوزن را هموار سازد. در صورت احداث این جاده، اولاً رودخانه قزل اوزن از حاشیه به متن آمده منافع بسیاری نصیب کشور و منطقه خواهد شد. ثانیاً منطقه نصیب یک جاده ایمن و توریستی خواهد بود و خلخال بعد از جاده آسالم صاحب دومین جاده توریستی و دلنواز می‌گردد.

2- ایجاد و توسعه منطقه نمونه گردشگری قزل اوزن خلخال

یکی از موارد مهم توسعه هر منطقه، صنعت توریسم و گردشگری محسوب می‌شود. رودخانه قزل اوزن به عنوان مهمترین روخانه خلخال، در زمینه جاذبه‌های گردشگری نیز می‌تواند بسیار مثر ثمر واقع شود. مسیر رودخانه قزل اوزن می‌تواند یکی از مهمترین تفرجگاه‌های منطقه و مناطق اطراف آن یکی از باصفاترین استراحت گاه‌های مسافران مسیر شمال غربی کشور شود. که هم اکنون بدلیل صعب العبور بودن و عدم دسترسی آسان استفاده از چنین موهبتی امکان‌پذیر نمی‌باشد.

با توجه با تعیین روستای کزج به عنوان منطقه نمونه گردشگری، می‌توان آن را به " منطقه نمونه گردشگری قزل اوزن خلخال " توسعه داد و با تلفیق مناطقی از روستاهای شمس آباد، مشکول، کجل، دایی کندی، کزج و با بهرمندی از پتانسیل رودخانه قزل اوزن به این امر مهم دست یافت.

3- توسعه کشاورزی و احداث صنایع تبدیلی کشاورزی در منطقه

وجود دشتهای و اراضی دیم فراوان در منطقه خلخال و رشد محصولات مرغوب در سایه قطره‌های آب حتی در نواحی شیب دار نشان از استعداد بالقوه این منطقه در زمینه کشاورزی و باغی می‌باشد.

استان زنجان به عنوان یک تجربه موفق در زمینه استفاده بهینه از پتانسیل رودخانه قزل مطرح می‌باشد. اگر از به اصطلاح جاده هشجین - درام سفر کرده باشید به وضوح همت مقامات مسئول استان زنجان در استفاده بهینه از رودخانه قزل اوزن را شاهد خواهید بود.

با توجه به استعدادهایی که شهرستان های خلخال و کوثر در بخش کشاورزی و باغی و نیز صنایع تبدیلی دارند جمع آوری آبهای سطحی و تامین نیاز کشاورزان و باغداران و نیز آب شرب در این زمینه از اهمیت خاصی برخوردار است.

به برکت آب فراوان رودخانه‌های خلخال بخصوص رودخانه قزل اوزن می‌توان باغ‌های زیبا و سرسبز بسیاری در مسیر آنها به وجود آورد. با يك برنامه‌ریزی دقیق و منسجم می‌توان ضریب و راندمان مصرف آب در مزارع را مدیریت کرده و با يك تدبیر مناسب، تولید را افزایش داد.

روستاهای حاشیه رودخانه قزل اوزن به دلیل ارتفاع پایین از سطح دریا و آب و هوایی گرمسیری، منطقه‌ای مناسب برای کشت محصول برنج، زیتون و دیگر محصولات کشاورزی و باغداری می‌باشند بطوریکه بنا به نوشته سایت هشجین در سال زراعی 1390 به همت کشاورزان منطقه از 50 هکتار از اراضی حاشیه رودخانه قزل اوزن برنج برداشت شده است که این گوشه‌هایی از گنج نهفته در دل این منطقه بکر و مستعد می‌باشد که تداوم و توسعه آنها همت مسئولان مربوطه را می‌طلبد.

به پشتوانه غنای شرایط طبیعی و سخت کوشی کشاورزان و با تکیه بر ظرفیت‌های نهفته منطقه بخصوص وجود پتانسیلی عظیمی چون رودخانه قزل اوزن، به راحتی می‌توان بسیار بیش از شرایط فعلی به تولید و عرضه محصولات کشاورزی اعم از زراعی، باغی، دامی و شیلات و فرآورده های صنعتی حاصل از آنها پرداخت.

4- تولید برق و احداث نیروگاه برق آبی

همچنین در زمینه تولید برق آبی می‌توان از پتانسیل رودخانه قزل اوزن استفاده بهینه را برد. آنچه مسلم است ظرفیت توان برق آبی کشور پیش از این، متمرکز بر دو رود "دز" و "کارون" بود که با تکمیل طرح‌های آن مناطق، به جز حوزه "قزل اوزن" منطقه دیگری این توان را ندارد. پس در آینده شاهد رو آوردن دولت به این منطقه خواهیم بود. بنا به شواهد، وزارت نیرو در این منطقه به دنبال مکان یابی ساخت سدهای متعددی هست (همانند سد پیرتقی و نمهیل). این کار جزء وظایف مسئولین ذیربط و نماینده محترم است که با رایزنی و گفتگو، در طراحی و ساخت این سدها، حداقل خسارت و حداکثر سود را برای منطقه حاصل کنند.

5- احداث شهرک های آبی پروری قزل اوزن

با توجه به فواید زیاد مصرف گوشت آبزیان، گرایش عمومی جامعه به استفاده از ماهی و بطور کلی فرآورده های آبزیان به ویژه در طی سال های اخیر روبه افزایش بوده است. آبزیان براحتی در بازارهای خارجی هم مشتری دارند و صادرات آنها خیلی راحت و بسیار پرسود می باشد. حاشیه رودخانه قزل اوزن یکی از پتانسیل های بالقوه منطقه خلخال جهت پرورش ماهی و سایر آبزیان می باشد. همچنین از طریق آبی پروری و با استفاده از ضایعات غذایی و فضولات گیاهی آنها می توان به غنی سازی آب کشاورزی و تقویت تولیدات کشاورزی هم کمک کرد.

لذا بایستی به توسعه فعالیت های تکثیر و پرورش آبزیان در منطقه از طریق احداث مزارع پرورش و تولید و تشویق سرمایه گذاران بومی اقدام گردد. همچنین تولید و پرورش آبزیان زینتی یکی دیگر از مشاغل پرسود می باشد که با احداث شهرک آبی پروری قزل اوزن تحقق خواهد یافت.

6- احداث سد و مهار آب های سطحی و پمپاژ آن به دشت های منطقه

سدها در عرض رودخانه ساخته شده و آب را برای کاربرد در خانه ها و مزارع در فصول خشک سال ذخیره می نمایند. سدها علاوه بر تهیه محیطی پایدار و تهیه آب در طول سال، سبب تولید انرژی کنترل سیلاب می گردند. ذخایر آب برای قایقران ها و ماهیگیران به دلیل فرصت های تفریحی با ارزش می باشند. شنیده ها حاکی از آن است که بر روی رودخانه قزل اوزن تا سد سفید رود 10 سد برق آبی مطالعه می شود که مشابه آن در خوزستان اجرا شده است.

هم اکنون شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران در سایت رسمی خود از سه سد در حوزه قزل اوزن نام می برد که در مرحله مطالعاتی قرار دارند (سد پیرتقی و سد نمهیل از آن جمله می باشد).

قطعا ساخت سدها مزایا و معایبی دارد، مثلا احتمال دارد با ساخت سد پیرتقی پل تاریخی پردلیس به زیر آب برود و یا اینکه از این سدها می توان در زمینه گردشگری، کشاورزی و صنعتی هم استفاده نمود، لذا بایستی از الان به تدبیر مسئولان و فعالان فرهنگی و اجتماعی منطقه، منافع آنها را به حداکثر و مضرات آنها را به حداقل رساند.

لذا بایستی در کنار احداث سدها برای تولید برق از آنها در زمینه کشاورزی و پمپاژ به دشتهای خلخال از جمله دشت هشتجین و... بسیار فعال شد.

7- احیای معادن اطراف حاشیه قزل اوزن

بنا به اذعان کارشناسان مربوطه حاشیه قزل اوزن با مناظر خدادادی و معادن غنی یکی از معدود نقاط کشور و استان اردبیل می باشد که دارای معادن مختلفی چون مس، طلا و... می باشد. بطوریکه در سالیان

گذشته مطالعات متعددی در این زمینه انجام شده و حتی وجود معدن طلا در حاشیه این رودخانه به اثبات رسیده است.

متأسفانه به رغم وجود معادن غنی شناسایی شده در حاشیه قزل اوزن به دلیل عدم سرمایه‌گذاری مناسب هنوز معادن بلااستفاده مانده و بیشتر فعالان معدنی خلخال در بخش بهره‌برداری سنگ و لاشه مشغول هستند. (معدن طلای کجل یک نمونه کوچک از این موارد می‌باشد)

با آماده بودن بسترهای لازم در منطقه خلخال نسبت به ایجاد کارخانه فرآوری تولیدات معدنی قطعاً با استقبال سرمایه‌گذاران ذیربط مواجه خواهد شد. و با ایجاد کارخانه‌های فرآوری ضمن ایجاد ارزش افزوده، برای بخشی از بیکاران خلخال زمینه اشتغال ایجاد شده و موجب کاهش هزینه‌های حمل و نقل و افزایش درآمد برای منطقه خواهد شد.

8- اجرای برنامه گردشگری و ماهیگیری در آب‌های خروشان قزل اوزن (تفریح، هیجان، ریسک)

اهمیت ورزشی رود قزل اوزن تنها در ماهیگیری و صیادی خلاصه نمی‌شود، بلکه به سبب جریان تند برای قایقرانی (کایاک) و رشته ورزشی کاناپلو از قابلیت بالایی برخوردار است. قایقرانی ورزشی مفرح و هیجانی است. حال اگر این کار در آب‌های خروشان انجام گیرد فاکتور ریسک را هم باید به آن اضافه کرد و این به معنی تجربه‌ای متفاوت در زندگی خیل عظیم علاقمندان و فعالان این رشته‌های ورزشی می‌باشد. این قابلیت ورزشی هم بسان دیگر پتانسیل‌های آن یک توان بالقوه است، که امید است با برنامه ریزی‌های منطقی بالفعل گردد.

برخی قایقرانان حرفه‌ای از جمله افرادی از هیئت قایقرانی استان زنجان مسیر این رودخانه را با پارو طی کرده‌اند و آنها هم نبود جاده در حاشیه این رودخانه از جمله مهمترین مشکلات آن بیان می‌کنند " در مسیر رودخانه قزل‌اوزن جاده‌ای وجود ندارد که بتوان مسیر را از قبل شناسایی کرد تنها مرجع ما نقشه رودخانه است که صرفاً پیچ و خم رود را نشانمان می‌دهد".

حد فاصل سرچم تا مرز خلخال و طارم حول و حوش 160 کیلومتر می‌باشد که با تدابیر مسئولان مربوطه می‌تواند جهت ورزش‌های پرهیجانی چون کایاک و کاناپلو و حتی از کوه‌های اطراف این رودخانه می‌توان برای ورزش مهیج و پرهیجانی دیگری چون "پارا گلايدر" استفاده نمود.

9- تاسیس منطقه ویژه اقتصادی قزل اوزن خلخال

منطقه ویژه اقتصادی به محدوده‌ای جغرافیایی مشخص از سرزمین کشور میزبان اطلاق می‌شود که قوانین تجاری حاکم بر آن در قیاس با دیگر مناطق آن کشور شدت و محدودیت کمتری دارد. لذا چندین سالی است

که این مناطق در اقصی نقاط کشور احداث می شود و اتفاقاً جهت توسعه آن مناطق هم بسیار مفید واقع شده است.

بنابراین یکی از راههای میانبر به توسعه منطقه خلخال احداث " منطقه ویژه اقتصادی قزل اوزن خلخال" می باشد. منطقه ویژه اقتصادی قزل اوزن به لحاظ نزدیکی به اتوبان تبریز- زنجان و قرار گرفتن در جوار جاده اردبیل - سرچم و راه آهن اردبیل می تواند بهترین گزینه باشد.

نزدیکی به فرودگاه اردبیل، گمرک سهلان، بیله سوار، منطقه آزاد تجاری انزلی و قرار گرفتن در محل تلاقی سه استان اردبیل، زنجان، آذربایجان شرقی و نزدیکی به استان گیلان از امتیازات و شاخص های منطقه ویژه اقتصادی قزل اوزن است که دسترسی آسان به آسیای میانه را برای تجار و بازرگانان فراهم می آورد.

همچنین دسترسی به آب قزل اوزن و نزدیکی به سد شهریار (استور) از دیگر مزایای این طرح می باشد که جهت احداث صنایعی چون پتروشیمی اردبیل (که هم اکنون بدلیل کمبود آب در اردبیل مسکوت مانده است) مفید واقع شود.

با توجه به اینکه طرح احداث "منطقه ویژه اقتصادی اردبیل" از سال 88 مطرح بوده و تاکنون پیشرفت محسوسی نداشته است. به عقیده کارشناسان به دلیل عدم تناسب مطالعات ده سال قبل با وضعیت کنونی طرح مطالعاتی نیازمند بازنگری و دوباره نویسی است. لذا تجدید نظر در مکان جغرافیایی منطقه ویژه اقتصادی اردبیل و انتقال آن به محل مورد اشاره لازم می باشد.

در غیر اینصورت و باز هم احداث منطقه اقتصادی جدیدی در حاشیه قزل اوزن دارای توجیه اقتصادی می باشد و می تواند جایگزینی مناسب برای احداث شهرک صنعتی هاشجین و توسعه شهرک های صنعتی خلخال، کیوی، کاغذکنان و میانه باشد.

همچنین وجود معادن بسیار زیادی از جمله معادن منگنز، کاولن و سنگ های ساختمانی و تزئینی در این منطقه و باغات فراوان می تواند مزید بر علت جهت احداث صنایع تبدیلی مرتبط در این منطقه ویژه اقتصادی باشد.

10- احداث صنایع تبدیلی مرتبط با گیاهان دارویی

گیاهان دارویی از ارزش و اهمیت خاصی در تأمین بهداشت و سلامتی جوامع هم به لحاظ درمان و هم پیشگیری از بیماری ها برخوردار بوده و هستند. گرایش عمومی جامعه به استفاده از داروها و درمان های گیاهی و به طور کلی فرآورده های طبیعی به ویژه در طی سالهای اخیر روبه افزایش بوده است.

پتانسیل تولید داروهای گیاهی در طبیعت حاشیه قزل اوزن خلخال بسیار بالاست. در مراتع حاشیه قزل اوزن گونه های نادر گیاهی از جمله بادام وحشی (چالی)، گیلاس وحشی (بیله ایک)، گلابی وحشی، انواع

زالزالک، سرخه ولیک (مامانیک)، سیاه ولیک (داغداغان)، بنه (چاتلانقوش)، زرشک دانه دار، تمشک، انواع زیر گونه‌های اورس (سرو کوهی)، افرا کیکوم (کپه نک)، انواع بید وحشی، سیاتلو (چاقیر چا)، انواع گون گیاهان داروئی چون کهلیک اوتی (آویشن)، یارپوز (پونه) و سایر درخچه‌ها و گونه‌های کمیاب گیاهان داروئی و مرتعی به وفور دیده میشود.

بطور مثال یکی از مهمترین گونه‌های گیاهی درخت چاتلانقوش می‌باشد. ثروتی که در دل این درخت نهفته است شیره آن است که به شیره سقز معروف است که استفاده دارویی فراوان دارد و در درمان یبوست و درمان ناراحتی های گوارشی استفاده میشود. علاوه بر این از شیره سقز در تهیه آدامس، عطر، خوشبوکننده‌ها، حشره کش‌ها و در صنعت داروسازی در تهیه نرم کننده‌ها و ضد عفونی کننده‌ها استفاده می‌شود.

استفاده مطلوب، منطقی و بهینه از این منابع که به لحاظ فناوری بسیار کم هزینه‌تر و ساده‌تر از صنایع دارویی شیمیایی است، می‌تواند ضمن تأمین بخشی از اشتغال جوانان و در زمینه صادرات و ارز آوری هم بسیار مفید باشد.

بنا بر این بایستی با اتخاذ سیاستها و راهکارهای مناسب و مبتنی بر يك شناخت واقع گرایانه از وضعیت موجود این منابع و کاربرد روشهای علمی و صحیح در تمام ابعاد اعم از کاشت، داشت، برداشت و بهره برداری صنعتی و اقتصادی آن، چه از طبیعت و چه به صورت کشت مکانیزه، علاوه بر حفظ و حراست از این سرمایه‌های ملی به شکوفایی و توسعه پایدار جامعه نیز دست یافت.

11- و اقداماتی دیگری چون تاسیس دانشکده کشاورزی، برگزاری جشنواره‌های فصلی مانند ماهیگیری در قزل اوزن، اطلاع رسانی و شناسایی منطقه، برگزاری جشنواره‌های محلی همانند مسابقات اسب دوانی ایلات منطقه، برگزاری نمایشگاه سوغاتی و صنایع دستی خلخال و... از جمله اقدامات دیگری می‌باشد که در کنار اقدامات فوق الذکر به توسعه و آبادانی خلخال کمک شود.

گله‌جک بیزیمدیر

منابع و مراجع:

- 1- سایت خلخالیم به آدرس www.khalkhalim.com
- 2- سایت اینترنتی هشجین به آدرس www.hashjin.com

3- با تشکر از مهندس ابراهیم مکلف کارشناس ارشد اداره آب منطقه ای اردبیل که منابع مفیدی در اختیار اینجانب قرار دادند.